

Anna Stos-Roman*

MIEJSCE KAPITAŁU INTELEKTUALNEGO W BILANSIE PRZEDSIĘBIORSTWA

1. WPROWADZENIE

O zdolnościach konkurencyjnych przedsiębiorstwa, działającego w gospodarce opartej na wiedzy, nie świadczą zgromadzone aktywa materialne i finansowe (maszyny, budynki, gotówka, papiery wartościowe), lecz **atrybuty niematerialne, unikalne zdolności i kompetencje**, dzięki którym istnieje ono na rynku i rozwija się, nawet u boku gigantów z tej samej branży¹. W nowej gospodarce najistotniejszy zasób gospodarczy – wiedza przedsiębiorstwa – nie jest w całości bezpośrednio uchwycony w strukturze bilansu, ponieważ współczesna rachunkowość nie wypracowała metody ewidencji takiego zasobu gospodarczego. Coraz częściej można zaobserwować dysproporcję pomiędzy wartością rynkową przedsiębiorstwa a jego wartością księgową. Świadczy to o tym, iż istnieje pewien ukryty potencjał – kapitał intelektualny (aktywa intelektualne), który przyczynia się do generowania przepływów pieniężnych, a tym samym do generowania wartości przedsiębiorstwa². Jednym z elementów tego potencjału jest zbiorowa wiedza, która jako zasób strategiczny, niematerialny generuje nową wartość w przedsiębiorstwie. Celem artykułu jest przedstawienie wybranych koncepcji ujęcia kapitału intelektualnego w strukturze bilansowej przedsiębiorstwa.

2. POJĘCIE KAPITAŁU INTELEKTUALNEGO

W literaturze przedmiotu i w praktyce gospodarczej na określenie innych zasobów niż materialne, generujące wartość przedsiębiorstwa, stosuje się różne terminy³: **wartości niewymierne, aktywa intelektualne, aktywa niematerial-**

---

* Mgr, Katedra Przedsiębiorczości i Polityki Przemysłowej, Wydział Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego.

¹ M. Marcinkowska, *Kapitał intelektualny jako źródło przewagi konkurencyjnej współczesnej firmy*, [w:] *Wycena i zarządzanie wartością firmy*, red. A. Szablewski, R. Tuzimek, POLTEXT, Warszawa 2005, s. 61.

² M. Dolińska, *Innowacje w gospodarce opartej na wiedzy*, PWE, Warszawa 2010, s. 103.

³ D. Dobija, *Metodyka szacowania wiedzy*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2003, s. 283.

ne, kapitał intelektualny oraz aktywa oparte na wiedzy⁴. Pojawiły się więc pewne tendencje używania terminów dotyczących zasobów niematerialnych (czynników niematerialnych), a mianowicie⁵:

- kategoria **wartości niematerialne** wykorzystywana jest powszechnie w rachunkowości,
- pojęcie **aktywa wiedzy** (aktywa oparte na wiedzy) częściej używane jest w ekonomii,
- **kapitał intelektualny** wykorzystywany jest w naukach o zarządzaniu i w praktyce zarządzania,
- pojęcie **aktywa niematerialne** jest najczęściej używane w rachunkowości.

Wymienione wyżej określenia są stosowane w różnych kontekstach do opisu różnorodnych, niematerialnych źródeł przyszłych ekonomicznych korzyści⁶.

Wzrost udziałów zasobów niematerialnych w strukturze majątkowej danego przedsiębiorstwa może przyczynić się do uzyskania lub utrzymania przez dłuższy okres stałej przewagi konkurencyjnej. Zasoby niematerialne wykazują bowiem wszystkie cechy zasobów strategicznych wymienionych przez J. Barneya. Oto wymienione przez niego warunki, jakie powinny spełniać zasoby, aby mogły stanowić podstawę trwałej przewagi konkurencyjnej⁷:

- **być strategicznie wartościowe** – na ich podstawie przedsiębiorstwo jest w stanie realizować strategię umożliwiającą wykorzystanie szans pojawiających się w otoczeniu lub przeciwstawiać się zagrożeniom;
- **charakteryzować się rzadkością posiadania** przez dzisiejszych i przyszłych, potencjalnych konkurentów;
- **być trudne do kopiowania** przez konkurentów;
- **być trudne do substytucji** przez inne rodzaje zasobów.

W tym miejscu należy również podkreślić znaczącą rolę zasobów niematerialnych w kreowaniu oraz wdrażaniu innowacji.

Dociekając istoty zasobów niematerialnych przedsiębiorstwa, ich badacze zwracają uwagę, że umożliwią one tworzenie wartości dzięki wykorzystaniu szeregu czynników intelektualnych. Nie wystarczy sama tylko wiedza, intelekt czy umiejętności, by wygenerować nową wartość; podobnie jak nie wystarczy samo tylko posiadanie maszyny, by stworzyć produkt, który można będzie

⁴ G. Urbanek, *Wycena aktywów niematerialnych przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2008, s. 36–37.

⁵ M. Mroziwski, *Kapitał intelektualny współczesnego przedsiębiorstwa. Koncepcje, metody wartościowania i warunki jego rozwoju*, Difin, Warszawa 2008, s. 25.

⁶ G. Urbanek, *Wycena aktywów...*, s. 31–44.

⁷ B. Godziszewski, *Potencjał konkurencyjności polskich przedsiębiorstw w świetle założeń zasobowej teorii przedsiębiorstw*, Katedra Zarządzania Strategicznego, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2000, s. 38.

sprzedać na rynku. Potencjałem tworzenia wartości przedsiębiorstwa oraz jego rozwoju jest tzw. **kapitał intelektualny**, zawierający w sobie wszystkie formy wiedzy występujące w przedsiębiorstwie – od czysto abstrakcyjnej do konkretnej i spisanej. Podstawowym źródłem kapitału intelektualnego jest wiedza: jej zdobywanie, posiadanie, rozpowszechnianie, a nade wszystko – wykorzystanie⁸. Istnieje wiele definicji kapitału intelektualnego. Niektóre z nich zostały przedstawione w tab. 1.

Tabela 1. Wybrane definicje i obszary kapitału intelektualnego

Autor	Definicja kapitału intelektualnego
1	2
T. A. Stewart	Kapitał intelektualny „to suma wszystkiego, co wszyscy w twojej firmie wiedzą i co daje ci przewagę konkurencyjną”. Składają się na niego: kapitał ludzki, kapitał strukturalny oraz kapitał klientów
W. J. Hudson	Kapitał intelektualny to osobisty zasób każdego człowieka. Jest on kombinacją: genetycznych uwarunkowań, edukacji, doświadczeń, postaw wobec życia i biznesu
A. Brooking	Kapitał intelektualny to zasoby rynku, zasoby związane z człowiekiem, z własnością intelektualną, zasoby wynikające z struktury
L. Edvinsson, M. Malone ^a	Kapitał intelektualny jest kapitałem niefinansowym odzwierciedlającym ukrytą lukę pomiędzy wartością rynkową i księgową, to suma ukrytych aktywów nie ujętych w bilansie firmy
L. Edvinsson ^b	Kapitał intelektualny to wiedza, doświadczenie, technologia, relacje z klientami, profesjonalne umiejętności, które dają organizacji przewagę konkurencyjną na rynku
K. E. Sveiby	Na kapitał intelektualny składają się: kapitał strukturalny wewnętrzny (patenty, koncepcje, modele, systemy komputerowe, administracyjne, kulturę organizacji), kapitał strukturalny zewnętrzny (relacje z klientami, i dostawcami, marki handlowe, reputację, wizerunek firmy), kapitał ludzki (kompetencje pracowników, wiedzę, doświadczenie)
B. Lowendahl	Kapitał intelektualny to kompetencje oraz zasoby realne
K. M. Wiig ^c	Kapitał intelektualny składa się z aktywów powstałych w skutek czynności intelektualnych, rozciągających się od nabywania nowej wiedzy (uczenie się) przez inwencję do tworzenia cennych relacji z innymi
Stowarzyszenie The Society of Management of Canada ^d	„Aktywa intelektualne to te aktywa oparte na wiedzy, które są własnością firmy i które w przyszłości będą źródłem korzyści dla firmy”

⁸ M. Marcinkowska, *Kapitał intelektualny...*, s. 65.

Tabela 1 (cd.)

1	2
G. Urbanek ^e	„Kapitał intelektualny to zarówno wiedza sama w sobie, jak i rezultat jej transformacji na aktywa niematerialne”, to „niewidzialny zasób przedsiębiorstwa, który tworzy widzialne efekty”
L. Prusak ^f	Kapitał intelektualny to materia intelektualna, która została zmateriałizowana, uchwycona i wykorzystana do stworzenia wysoko wartościowych aktywów
M. Mroziewski ^g	Kapitał intelektualny to koncepcja zdolności przedsiębiorstwa i osób w nim zatrudnionych do osiągnięcia dochodów i budowania potencjału konkurencyjności w przyszłości, w szczególności w oparciu o aktywa intelektualne i relacje społeczne, ukierunkowane na poszukiwanie wiedzy, jej przetwarzanie, wzbogacanie i przekazywanie interesariuszom w postaci artefaktów rodzących różnorodne korzyści i postęp społeczno-gospodarczy

^a L. Edvinsson, M. S. Malone, *Kapitał intelektualny*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2001, s. 39; ^b L. Edvinsson, *Developing a Model for Managing Intellectual Capital at Skandia*, „Long Range Planning”, vol. 3, nr 3, s. 368; ^c K. M. Wiig, *Integrating Intellectual Capital with Knowledge Management*, „Long Range Planning”, June 1997, s. 10; ^d A. Jarugowa, J. Fijałkowska, *Rachunkowość i zarządzanie kapitałem intelektualnym – koncepcje i praktyka*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk 2002, s. 58; ^e G. Urbanek, *Wycena aktywów...*, s. 31–44; ^f L. Prusak, D. A. Klein, *Characterizing Intellectual Capital Multi – Client Program Working Paper*, Ernst & Young 1994; ^g M. Mroziewski, *Kapitał intelektualny...*, s. 48.

Źródło: opracowanie własne na podstawie www.bsc.edu.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=50&Itemid=39#_ftn27 (odczyt 21.04.2010) oraz M. Mroziewski, *Kapitał intelektualny współczesnego przedsiębiorstwa. Koncepcje, metody wartościowania i warunki jego rozwoju*, Difin, Warszawa 2008, s. 26–28.

M. Mroziewicz na podstawie analizy chronologicznego układu rozwoju badań istoty kapitału intelektualnego wyodrębnił dwa podejścia badawcze⁹:

1) **indywidualne**; w tym podejściu kapitał intelektualny jest analizowany z perspektywy pojedynczego człowieka;

2) **organizacyjne**; kapitał intelektualny jest tutaj analizowany jako zestaw szeroko pojętych zasobów przedsiębiorstwa, mających niematerialny charakter.

Autor z podejścia organizacyjnego wyróżnił następujące koncepcje kapitału intelektualnego¹⁰:

1) **koncepcję marketingową**; podkreśla, iż głównym wyznacznikiem wartościowania składowych kapitału intelektualnego oraz kształtowania struktury aktywów intelektualnych jest zaspokajanie potrzeb klienta;

2) **koncepcję holistyczno-statyczną**; koncentruje się na zidentyfikowaniu autonomicznych czynników niematerialnych, wywierających wpływ na działalność przedsiębiorstwa – dotyczy sfer funkcjonalno-zasobowych przedsiębiorstwa;

⁹ *Ibidem*, s. 28–29.

¹⁰ *Ibidem*, s. 25–46.

3) **konceptę socjologiczną (holistyczno-dynamiczną)**; uwzględnia w aktywach niematerialnych aktywność samej organizacji, wprowadza do kapitału intelektualnego kapitał społeczny wynikający z jakości relacji międzyludzkich;

4) **konceptę społeczną kapitału intelektualnego**; zwraca uwagę na tzw. społeczny kapitał innowacyjny, który jest najbardziej wartościową i pożądaną formą kapitału innowacyjnego, jest on punktem wyjścia do tworzenia innych form kapitału i własności intelektualnych;

5) **konceptę rachunkową**; podejmuje próbę ewidencji kapitału intelektualnego w księgach rachunkowych przedsiębiorstwa.

3. WYBRANE KONCEPCJE PREZENTACJI KAPITAŁU INTELEKTUALNEGO W BILANSIE PRZEDSIĘBIORSTWA

Według International Federation of Accountants (Międzynarodowej Federacji Księgowych) wiedza stała się dominującym czynnikiem produkcji nowej gospodarki (**gospodarki opartej na wiedzy, nowej ekonomii**) oraz wiodącym zasobem organizacji¹¹. G. Urbanek zwraca uwagę, iż w nowej gospodarce wiedza zastępuje pracę i kapitał jako podstawowe źródło tworzenia wartości¹². Autor podkreśla, iż „tendencje rynkowe wskazują, że znaczenie aktywów niematerialnych opartych na wiedzy będzie jeszcze bardziej rosło”.

Każde przedsiębiorstwo różni się ze względu na specyfikę prowadzonej działalności oraz rodzaj posiadanych zasobów gospodarczych (czynników produkcji). System rachunkowości jest platformą porozumienia przedsiębiorstwa z otoczeniem, systemem informacyjnym umożliwiającym przedstawienie tego, co się dzieje w przedsiębiorstwie w sposób zrozumiały dla odbiorców tego typu informacji. Pełna ewidencja zasobów gospodarczych przedsiębiorstw funkcjonujących w warunkach nowej ekonomii powinna zawierać zarówno ewidencję zasobów materialnych, jak i **zasobów niematerialnych przedsiębiorstwa**, tj. aktywów intelektualnych/kapitału intelektualnego. W literaturze przedmiotu istnieje wiele argumentów przemawiających za znalezieniem skutecznych metod prezentacji kapitału intelektualnego w strukturze bilansu oraz jego pomiaru. Zdaniem G. Urbanka argumenty te można podzielić na trzy grupy: poprawę wewnętrznego zarządzania przedsiębiorstwem, poprawę jakości raportowania na zewnątrz, potrzeby statutowe i transakcyjne¹³.

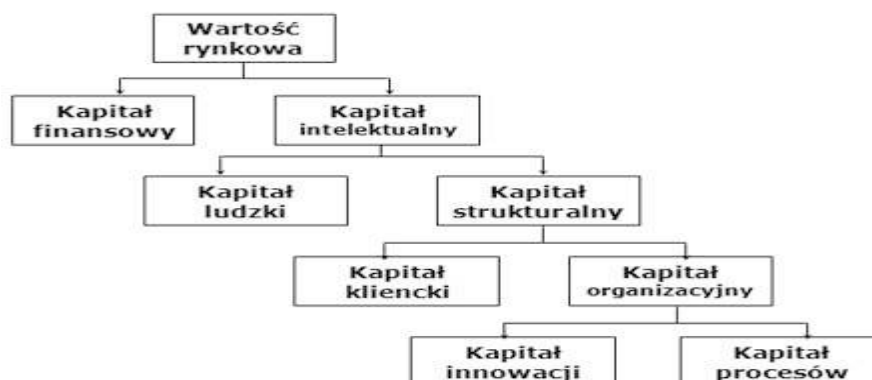
Szczególną rolę w interpretacji kapitału intelektualnego i jego pomiaru odegrał L. Edvinsson, były dyrektor Kapitału Intelektualnego szwedzkiej firmy

¹¹ J. Czekaj, M. Jabłoński, *Analiza kapitału intelektualnego organizacji*, http://www.univ.rzeszow.pl/ekonomia/Zeszyt6/03_Czekaj_Jablonski.pdf, s. 33 (odczyt 12.04.2010).

¹² G. Urbanek, *Wycena aktywów...*, s. 17.

¹³ *Ibidem*, s. 83–95.

ubezpieczeniowej Skandia. L. Edvinsson zaprezentował model wartości rynkowej Skandii, na który składał się kapitał finansowy oraz kapitał intelektualny¹⁴. Struktura kapitału intelektualnego zaproponowana przez Edvinssona, pomimo kilku drobnych zmian (np. umiejscowienie kapitału klienckiego na równi z kapitałem ludzkim i strukturalnym), do dziś jest podstawą do dokonywania wszelkich analiz dotyczących tego zagadnienia. Rysunek 1 prezentuje omawianą strukturę kapitału intelektualnego.

Rysunek 1. Model wartości Skandii

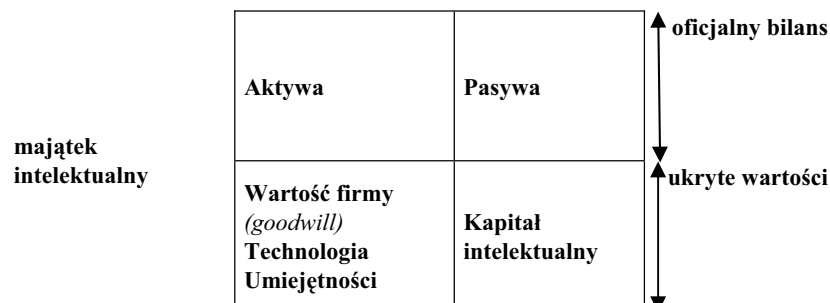
Źródło: L. Edvinsson, M. S. Malone, *Kapitał intelektualny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 45.

Myślą przewodnią kapitału intelektualnego Skandii była idea, iż prawdziwa wartość przedsiębiorstwa leży w jego zdolności do generowania stałej wartości, poprzez wdrażanie wizji i wynikającej z niej strategii oraz pochodnych czynników sukcesu, które muszą być maksymalizowane. Czynniki te kształtują pięć obszarów badań: finanse, klienci, procesy, odnawianie i rozwój, ludzie. Wyszczególnione czynniki umożliwiły skonstruowanie modelu sprawozdawczości i rachunkowości (tzw. Nawigator), który skutkuje w porównaniu do tradycyjnej metody, bardziej systematycznym opisem zdolności przedsiębiorstwa i jego potencjału do przekształcania kapitału intelektualnego w finansowy¹⁵. W założeniach modelu wartości rynkowej Skandii oraz w definicji kapitału intelektualnego prezentowanej przez L. Edvinssona (tab. 1) dopatrywać się można rachunkowego podejścia. L. Edvinsson podjął nawet próbę ujęcia kapitału intelektualnego w bilansie przedsiębiorstwa Skandia¹⁶. Rysunek 2 przedstawia odzwierciedlenie kapitału intelektualnego w bilansie.

¹⁴ B. Godziszewski, *Potencjał konkurencyjności...*, s. 36.

¹⁵ *Ibidem*, s. 37–38.

¹⁶ L. Edvinsson, M. Malone, *Kapitał...*, s. 31–35.

Rysunek 2. Kapitał intelektualny w bilansie przedsiębiorstwa

Źródło: M. Mroziewski, *Kapitał intelektualny współczesnego przedsiębiorstwa. Koncepcje, metody wartościowania i warunki jego rozwoju*, Difin, Warszawa 2008, s. 36.

Powyższe ujęcie oparte jest na następujących założeniach¹⁷:

- informacje dotyczące kapitału intelektualnego są dodatkową, uzupełniającą, ale nie podrzędną informacją w stosunku do informacji finansowych;
- kapitał intelektualny jest kapitałem niefinansowym, odzwierciedlającym ukrytą lukę między wartością rynkową a księgową;
- kapitał intelektualny ma charakter zobowiązania, a nie majątku (aktywów).

Z trzecim założeniem nie zgadzają się T. Janusz i D. Stos, którzy uważają, iż nie można jednoznacznie stwierdzić, że kapitał intelektualny ma wyłącznie charakter zobowiązania. Dla objaśnienia swojego stanowiska dokonują oni rozróżnienia pojęciowego **aktywów intelektualnych** oraz **kapitału intelektualnego**. Ich zdaniem aktywa intelektualne (traktowane jako zasoby gospodarcze przedsiębiorstwa) nie mają swojego źródła w pasywach tradycyjnego bilansu, a kapitał intelektualny (traktowany jako źródło finansowania zasobów gospodarczych) nie ma z kolei pokrycia w aktywach tradycyjnych (w aktywach księgowych). Zaznaczają jednocześnie, że część aktywów intelektualnych jest odzwierciedlona w aktywach tradycyjnego bilansu – jako wartości niematerialne i prawne – a część „wypiera” aktywa tradycyjne, gdyż wiedza, innowacje, organizacja zmniejszają zapotrzebowanie na tradycyjne aktywa. Jednocześnie należy mieć na uwadze, iż tkwiący w tradycyjnych aktywach czynnik intelektualny pokrywa kapitał intelektualny – kapitał intelektualny w pewnej części

¹⁷ T. Janusz, D. Stos, *Wybrane aspekty wyceny aktywów innowacyjnych jako przedmiotu aportu*, [w:] *Zarządzanie kapitałem intelektualnym. Istota, pomiar i instrumenty wdrażania*, red. M. Czerwińska, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2007, s. 126–128.

Aktywa pozabilansowe	Aktywa	Finansowanie
	Aktywa trwałe	Kapitał własny
	Aktywa obrotowe	Zobowiązania długoterminowe
	Kapitał strukturalny	Zobowiązania bieżące
	Kapitał relacyjny	Niewidzialny kapitał własny
	Kapitał ludzki	

Rysunek 4. „Niewidzialny” bilans przedsiębiorstwa

Źródło: G. Urbanek, *Wycena aktywów niematerialnych przedsiębiorstwa*, PTE, Warszawa 2008, s. 88.

Zdaniem A. Jarugowej i J. Fijałkowskiej można wyróżnić dwa podejścia mające na celu kompleksową prezentację majątku przedsiębiorstwa. Pierwsze polega na dodaniu do tradycyjnych sprawozdań finansowych odrębnych dokumentów, które będą pokazywały „miękki” potencjał przedsiębiorstwa. Drugie dotyczy rozszerzenia instrumentarium rachunkowości zarządczej – wprowadzenia mierników niefinansowych, które pozwolą odwzorować realizowaną przez przedsiębiorstwo strategię. Zastosowanie powyższych rozwiązań mogłoby doprowadzić do zmniejszenia asymetrii informacyjnej między grupami interesu wewnątrz i na zewnątrz przedsiębiorstwa co do jego wartości²⁰.

Włączenie kapitału intelektualnego (aktywów intelektualnych) do sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa jest uwarunkowane możliwością jego pomiaru i wyceny. Oszacowanie kapitału intelektualnego umożliwia wyliczenie wartości księgowej przedsiębiorstwa zbliżonej do jego wartości rynkowej, **wartości istotnej dla potencjalnego inwestora**. Skorygowanie wartości księgowej przedsiębiorstwa o wartość kapitału intelektualnego ma szczególne znaczenie w przedsiębiorstwach opartych na wiedzy oraz w przedsiębiorstwach innowacyjnych.

Oszacowanie wartości kapitału intelektualnego w praktyce może napotkać na następujące ograniczenia²¹:

²⁰ *Ibidem*, s. 88–89.

²¹ A. Sopińska, *Ograniczenia w pomiarze kapitału intelektualnego przedsiębiorstw*, [w:] *Zarządzanie kapitałem...*, s. 78–83.

- brak jednolitej definicji,
- niejednoznaczność klasyfikacji składników kapitału intelektualnego,
- brak jednostki miary – uniwersalnej metody pomiaru kapitału intelektualnego.

W literaturze przedmiotu można spotkać wiele metod pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego; wśród nich za K. E. Sveiby można wyróżnić²²: metody oparte na kapitalizacji rynkowej, wskaźniku zwrotu z aktywów (ROA), metody bezpośredniego pomiaru kapitału intelektualnego, metody kart punktowych.

W dziedzinie metod pomiaru i wyceny kapitału intelektualnego można wyróżnić dwa zasadnicze nurty²³:

1) **analityczny**, który stara się określić poszczególne elementy aktywów intelektualnych i dla każdego elementu określić jednostkę miary i oszacować jego wartość, a łączną wartość przyjmować jako sumę poszczególnych miar i wartości (metody kart punktowych);

2) **syntetyzujący**, który wskazuje na kluczowe atrybuty aktywów intelektualnych (metody oparte na wskaźniku zwrotu z aktywów).

T. Janusz oraz D. Stos, wpisując się w nurt syntetyzujący, przedstawiają nową propozycję szacowania kapitału intelektualnego, tzw. czas trwania przewagi konkurencyjnej osiągniętej dzięki zastosowaniu aktywów innowacyjnych przedsiębiorstwa. Zaprezentowana przez autorów metodologia pomiaru aktywów innowacyjnych jest rezultatem badań czterech przypadków aportu do spółki tzw. *know-how* (co stanowi jeden z ważniejszych elementów aktywów innowacyjnych). Analiza przypadków pozwoliła określić syntetyczny miernik przewagi konkurencyjnej, który został nazwany **okresem wyprzedzenia konkurencji**. W swoich rozważaniach przyjęli następujące założenia²⁴:

1) aktywa innowacyjne (kapitał innowacyjny) stanowią jeden z elementów aktywów intelektualnych; ważnym kryterium aktywów jest nośnik wartości;

2) wyceniając aktywa intelektualne, należy rozróżnić wiedzę osobistą pracowników, której wartość w postaci kapitału intelektualnego ma charakter zobowiązań i wiedzę organizacji, jaką organizacja przejęła od pracowników i której równowartość w pasywach ma charakter pasywów własnych;

3) nośnikami innowacji są pomysły, receptury lub modele produktu stanowiącego innowację i pozwalające przedsiębiorstwu pozyskującemu je osiągnąć przewagę konkurencyjną. Syntetycznym miernikiem oceny innowacji jest „okres wyprzedzenia konkurencji”;

²² J. Stańczyk, Z. Kryński, *Metody pomiaru wartości kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, <http://www.univ.rzeszow.pl/ekonomia/Zeszyt10/17.pdf> (odczyt 05.05.2011), s. 228.

²³ T. Janusz, D. Stos, *Wybrane aspekty wyceny...*, s. 128.

²⁴ *Ibidem*, s. 129–132.

4) aktywa innowacyjne nie wpływają na wartość rezydualną, gdyż ich potencjał wyczerpuje się po k -okresach – aktywa innowacyjne amortyzują się;

5) „okres wyprzedzenia konkurencji” to okres, w którym innowacja upowszechnia się na tyle, że każde przedsiębiorstwo może podjąć produkcję opartą na danej technologii bez potrzeby zakupu licencji. Okres upowszechniania się innowacji określa okres amortyzacji aktywów innowacyjnych.

W okresie wyprzedzenia konkurencji przedsiębiorstwo uzyskuje nie tylko dodatkowe przepływy pieniężne zwiększające jego wartość, ale również większa jest ich wartość zdyskontowaną w stosunku do firm, które nie są innowacyjne. Potencjał wartości tkwiący w aktywach innowacyjnych może więc być wyceniony i zaewidencjonowany w procesie przekształceń kapitałowych mających na celu pozyskanie kapitału na finansowanie wdrożeń innowacji, np. poprzez określenie ceny objęcia udziałów przez wspólnika z uwzględnieniem tej wyceny.

4. PODSUMOWANIE

Jedną z istotnych cech współcześnie działających przedsiębiorstw jest umiejętność wykorzystywania zgromadzonej wiedzy do tworzenia kapitału intelektualnego, czyli ukrytego potencjału przedsiębiorstwa. Kreowanie kapitału intelektualnego (aktywów intelektualnych) oraz umiejętne zarządzanie kapitałem intelektualnym przyczynia się do podnoszenia innowacyjności, konkurencyjności przedsiębiorstwa oraz dogenerowania jego wartości. Kapitał intelektualny w ocenie przytoczonych autorów posiada typowe cechy kapitału i może stać się wartością mierzalną. W opracowaniu przedstawiono wybrane koncepcje ujęcia kapitału intelektualnego w strukturze bilansowej przedsiębiorstwa oraz metody jego pomiaru. Wybór optymalnej metody szacowania kapitału intelektualnego jest uzależniony m.in. od celu pomiaru oraz od odbiorcy informacji. Istnieje wiele motywów związanych z szacowaniem kapitału intelektualnego (aktywów intelektualnych). Zagadnienie pomiaru oraz wyceny kapitału intelektualnego nabiera szczególnego znaczenia w sytuacji, gdy przedsiębiorstwo poszukuje zewnętrznych źródeł finansowania swojej działalności opartej na innowacyjnych przedsięwzięciach. Przyszli inwestorzy dzięki oszacowaniu kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa uzyskują informację o drzemiącym w nim potencjale innowacyjności; potencjale rozwoju oraz minimalnej wysokości kapitału, jaki muszą zaangażować w owe przedsięwzięcie. Informacja dotycząca wartości zgromadzonego w przedsiębiorstwie kapitału intelektualnego (aktywów intelektualnych) powinna być również istotna dla kadry menedżerskiej w celu optymalizacji procesu zarządzania.

BIBLIOGRAFIA

- Czekaj J., Jabłoński M., *Analiza kapitału intelektualnego organizacji*, http://www.univ.rzeszow.pl/ekonomia/Zeszyt6/03_Czekaj_Jablonski.pdf (odczyt 12.04.2010).
- Dobija D., *Metodyka szacowania wiedzy*, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2003.
- Dolińska M., *Innowacje w gospodarce opartej na wiedzy*, PWE, Warszawa 2010.
- Edvinsson L., *Developing a Model for Managing Intellectual Capital at Skandia*, „Long Range Planning”, vol. 3 no. 3.
- Edvinsson L., Malone M. S., *Kapitał intelektualny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Godziszewski B., *Potencjał konkurencyjności polskich przedsiębiorstw w świetle założeń zasobowej teorii przedsiębiorstw*, Katedra Zarządzania Strategicznego, SGH, Warszawa 2000.
- Janusz T., Stos D., *Wybrane aspekty wyceny aktywów innowacyjnych jako przedmiotu aportu*, [w:] *Zarządzanie kapitałem intelektualnym. Istota, pomiar i instrumenty wdrażania*, red. M. Czerwińska, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2007.
- Jarugowa A., Fijałkowska J., *Rachunkowość i zarządzanie kapitałem intelektualnym – koncepcje i praktyka*, Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk 2002.
- Marcinkowska M., *Kapitał intelektualny jako źródło przewagi konkurencyjnej współczesnej firmy*, [w:] *Wycena i zarządzanie wartością firmy*, red. A. Szablewski, R. Tuzimek, POLTEXT, Warszawa 2005.
- Mroziewski M., *Kapitał intelektualny współczesnego przedsiębiorstwa. Koncepcje, metody wartościowania i warunki jego rozwoju*, Difin, Warszawa 2008.
- Prusak L., Klein D. A., *Characterizing Intellectual Capital Multi – Client Program Working Paper*, Ernst & Young 1994.
- Sopińska A., *Ograniczenia w pomiarze kapitału intelektualnego przedsiębiorstw*, [w:] *Zarządzanie kapitałem intelektualnym. Istota, pomiar i instrumenty wdrażania*, red. M. Czerwińska, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2007.
- Stańczyk J., Kryński Z., *Metody pomiaru wartości kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, <http://www.univ.rzeszow.pl/ekonomia/Zeszyt10/17.pdf> (odczyt 05.05.2011).
- Urbanek G., *Wycena aktywów niematerialnych przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa 2008.
- Wiig K. M., *Integrating Intellectual Capital with Knowledge Management*, „Long Range Planning” 1997, June.

Anna Stos-Roman

PLACE INTELLECTUAL CAPITAL IN COMPANY BALANCE

One of the main characteristics of modern operating enterprises is its ability to use gathered knowledge to create intellectual capital, that is, enterprise potential. The creation of intellectual capital (innovative assets) and skilled management of intellectual capital contributes to a rise in innovation and competitiveness of an enterprise, as well as it generates its value. The paper presents chosen concepts of a role of intellectual capital in property structure and methods of its measurement.